

โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยว สุขภาพดีวิถีใหม่
ในสถานการณ์โควิด-19: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองหัวหิน
Environmental Health Management Model in a Tourism City for a New
Normal Lifestyles Under Covid-19 Situation: A Case Study of Hua Hin
Municipality

สมศักดิ์ ศิริวนารังสรรค์^{1*}, ชัยเลิศ กิ่งแก้วเจริญชัย² และ นัชชา ผลพอดน^{3*}

Somsak Siriwanarangsak^{1*}, Chailert Kingkaewcharoenchai² and Nuchcha Phonphoton^{3*}

กรมอนามัย^{1,2} และ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช^{3*}

Department of Health^{1,2}, Faculty of Sciences and Health Technology, Navamindradhiraj University^{3*}

^{1,3} Corresponding author, somsak.s@anamai.mail.go.th, nuchcha@nmu.ac.th

(Revised: February 28, 2024; Revised: March 14, 2024; Accepted: March 19, 2024)

บทคัดย่อ

การแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นประสบการณ์สำคัญในการพัฒนาการรับมือด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนเมืองให้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีความยืดหยุ่นต่อการรับมือในวิถีใหม่ การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของเมืองท่องเที่ยวสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีชีวิตใหม่ เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการอาหารปลอดภัยและน้ำบริโภค รวมถึงการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งประยุกต์ใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมุ่งเน้นองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก (สถานประกอบการประเภทโรงแรม/ที่พัก) ที่กิน (สถานประกอบการด้านอาหาร ได้แก่ ตลาดสด, ตลาดนัด, ร้านอาหาร และร้านอาหารริมบาทวิถี) ที่เที่ยว (สถานประกอบการประเภทนวด/สปา สถานที่ท่องเที่ยวชายหาด) และระบบสาธารณสุขปโภค (ตุน้ำหยอดเหรียญและระบบประปา) ซึ่งใช้เทศบาลเมืองหัวหินเป็นพื้นที่ศึกษา ทำการศึกษาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2564 – เดือนกันยายน 2565 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยมาตรฐานเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ โดยสุ่มเก็บตัวอย่างไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมดในแต่ละองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว ดำเนินการเก็บข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ การประเมินตนเอง (Self-Assessment) ด้วยแบบสำรวจ และการลงพื้นที่สำรวจ โดยดำเนินการ 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนปฏิบัติการและช่วงหลังปฏิบัติการ

ผลที่ได้พบว่า โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีชีวิตใหม่ มีองค์ประกอบสำคัญที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนทั้งหมด 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 การจัดการโครงสร้างพื้นฐาน มิติที่ 2 การสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและความสะอาด และมิติที่ 3 การจัดการและการตรวจสอบด้านสุขอนามัยและสุขภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเทศบาลเมืองหัวหินมี

ความสามารถในการพัฒนาการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีชีวิตใหม่ ตามรูปแบบของโมเดล อยู่ในระดับดี โดยปัจจัยการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมสุขภาพ เป็นปัจจัยที่มีคะแนนต่ำสุดของสถานประกอบการด้านโรงแรม/ที่พัก ปัจจัยสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหาร เป็นปัจจัยที่มีคะแนนต่ำสุดของสถานประกอบการด้านอาหาร ปัจจัยความปลอดภัยและปัจจัยการสุขาภิบาล เป็นปัจจัยที่มีคะแนนต่ำสุดของสถานประกอบการประเภทนวด/สปาและสถานที่ท่องเที่ยวชายหาด ตามลำดับ ในขณะที่ปัจจัยการบำรุงรักษาความสะอาด เป็นปัจจัยที่มีคะแนนต่ำสุดของตู้น้ำดื่ม

คำสำคัญ: โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม, เมืองท่องเที่ยวสุขภาพดีวิถีใหม่, สถานประกอบการที่พัก, สถานประกอบการด้านอาหาร, สถานที่ท่องเที่ยว

Abstract

The COVID-19 outbreak is an important experience in developing tourism responses. Environmental health management is an important mechanism that drives the city to become a tourist destination that is flexible to deal with the new normal lifestyle. This study aims to develop a model for environmental health management in a tourism city to healthy tourism city in a new normal lifestyle. It consists of developing a management model for safe food, drinking water and environmental health management, which applies the concept of action research focusing on important tourism elements, including accommodation, food places (fresh markets, temporary markets, restaurants, and street foods), recreation places (massage/spa business, and beach), and public utility systems (drinking water machines and water supply systems), with Hua Hin Municipality as the study area from November 2021 to September 2022. The tools used in the research include the standards of new normal of healthy tourism city. The number of samples is set to be not less than half of the total number in each component. The methods of collecting data are self-assessment and field surveys in two periods as pre-operation and post-operation. The results found that the model for environmental health management in healthy tourism cities has 3 important elements that are the driving mechanism: 1) infrastructure management, 2) creating awareness and participation in environment and cleanliness, and 3) management and inspection of sanitation and hygiene of tourist elements. Hua Hin Municipality can develop environmental health management in a healthy tourism city according to the model at a good level. The environmental health management and health promotion factors were the factors with the lowest scores for accommodations, the personal hygiene factors of food handlers were the factors with the lowest scores in food establishments, the safety factor and sanitation factor were the factors with the lowest scores for massage/spa businesses and beaches, respectively while the cleanliness maintenance factor was the factor with the lowest score for drinking water machines.

Keywords: Environmental health management models, Healthy tourism cities in new normal lifestyles, Accommodation, Food place, Recreation place

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้นำมาซึ่งความท้าทายด้านสุขภาพที่สำคัญทั่วโลก โดยได้รับการประกาศให้เป็นภาวะฉุกเฉินระดับโลกโดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ตั้งแต่เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2563⁽¹⁾ การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อการท่องเที่ยวทั่วโลก⁽²⁾ ส่งผลให้อุตสาหกรรมนี้ได้รับผลกระทบมากกว่าภาคเศรษฐกิจหลักอื่น ๆ⁽³⁾ ซึ่งการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในเศรษฐกิจมหภาคในแง่ของการสร้างงาน การสร้างรายได้ การเป็นแหล่งรายได้จากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ⁽⁴⁾ สัญญาณของหายนะที่การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้สร้างความเสียหายให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั่วโลก คือจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง 60% ถึง 80% ตลอดปี พ.ศ. 2563 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า⁽⁵⁾ ดังนั้นเห็นได้ชัดว่าการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคส่วนที่เปราะบางที่สุดของเศรษฐกิจ เนื่องจากมีความอ่อนไหวต่อผลกระทบจากภายนอกเป็นพิเศษ^(6, 7) จากการทบทวนวรรณกรรมเอกสารด้านการท่องเที่ยวได้กล่าวถึงความสามารถในการแข่งขันของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยประเด็นในการประเมินความสามารถในการแข่งขันของจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวกลายเป็นส่วนสำคัญของการวางตำแหน่งเชิงกลยุทธ์และการวิเคราะห์ตลาด⁽⁸⁾ แม้ว่าการตอบสนองของผู้กำหนดนโยบายและกลยุทธ์การท่องเที่ยวจากโควิด-19 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสามารถในการฟื้นตัวของเมือง⁽⁹⁾ แต่ก็ยังมีงานวิจัยไม่มากนักเกี่ยวกับปัจจัยที่ช่วยให้ภาคการท่องเที่ยวฟื้นตัวหลังเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งความสามารถในการฟื้นตัวขององค์กรเรียกว่าเป็นความเจริญรุ่งเรืองในระยะยาวโดยอาศัยความสามารถขององค์กรในการคาดการณ์ เตรียมพร้อม ตอบสนอง

และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นและการหยุดชะงักอย่างกะทันหันเพื่อความอยู่รอดและเจริญเติบโต⁽¹⁰⁾ โดยความยืดหยุ่นทางธุรกิจเชื่อมโยงกับความสามารถขององค์กรในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ใหม่ ๆ เพื่อลดผลกระทบของเหตุการณ์ต่าง ๆ⁽¹¹⁾

บทเรียนที่น่าสนใจจากสถานการณ์การแพร่ระบาดนี้ ต่อการสร้างความยืดหยุ่นในการฟื้นตัวให้กับเมืองท่องเที่ยว คือ การตั้งทิศทางท่องเที่ยวที่ควรมุ่งเน้นไปที่หลักปฏิบัติด้านสุขภาพและสุขอนามัย เพื่อลดการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่อาจเกิดขึ้น เพื่อสร้างความไว้วางใจของผู้มาเยือนอีกครั้ง^(12, 13) ดังนั้นปัจจัยด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมจึงได้รับผลกระทบอย่างมากต่อกลไกการฟื้นฟูของเมืองท่องเที่ยว ในกรณีหัวหินซึ่งเป็นเมืองที่ใช้ในการศึกษานี้ได้รับผลกระทบอย่างมากจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยในช่วงสถานการณ์นั้นแทบไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนพื้นที่นี้เลย ทั้ง ๆ ที่มีข้อมูลล่าสุดจาก Airbnb แพลตฟอร์มบริการจองที่พักระบุว่า 'หัวหิน' ติด 1 ใน 10 สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมของโลกที่นักท่องเที่ยวสนใจเดินทาง⁽¹⁴⁾ ดังนั้นการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบจำลองเมืองท่องเที่ยวที่มีความยืดหยุ่นต่อการฟื้นฟู จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับการดำเนินการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการฟื้นฟู

การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิธีใหม่ ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาแบบการจัดการอาหารปลอดภัยและน้ำบริโภค และการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการกิจการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 กรณีศึกษาเทศบาลเมืองหัวหิน เพื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนมีอาหารและน้ำที่สะอาด ปลอดภัย รวมถึง

การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัยจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และเป็นต้นแบบเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ สามารถนำมาเป็นแนวทางและขยายผลไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวในการเข้ามาใช้บริการ และส่งผลดีต่อภาพลักษณ์และเศรษฐกิจของประเทศไทยอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังสามารถประยุกต์เพื่อนำไปใช้กับเมืองท่องเที่ยวอื่น ๆ ทั่วโลกที่กำลังฟื้นตัวในภาคเศรษฐกิจการท่องเที่ยวหลังการระบาดของโควิด-19 และเพื่อเป็นกรอบการทำงานสำหรับการฟื้นฟูที่สำคัญต่อการระบาดใหญ่และวิกฤตการณ์ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาโมเดล การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ในเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีชีวิตใหม่ ในสถานการณ์โควิด-19 กรณีศึกษาเทศบาลเมืองหัวหิน ประกอบด้วยปัจจัยด้านการจัดการอาหารปลอดภัย

ตาราง 1 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

ขั้นตอน	กระบวนการดำเนินการ	Input	Process	Output
1	กำหนดประเด็นปัญหา	กำหนดปัญหางานวิจัย	ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	หัวข้องานวิจัยที่ศึกษา
2	ทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ศึกษางานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ทฤษฎีที่สำคัญ และปัจจัยสนับสนุนฯ
3	การพัฒนาโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมฯ	ทฤษฎีที่สำคัญ ปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง	การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึง	โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยว สุขภาพดีวิถีใหม่ (เบื้องต้น)

และน้ำบริโภคและการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยว สุขภาพดี วิถีใหม่ และนำมาใช้เป็นแนวทางในการประเมินเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ ก่อนและหลังปฏิบัติการด้วยหลักการ PDCA ซึ่งเป็นวงจรพัฒนาคุณภาพงาน (Deming Cycle)⁽¹⁵⁾ ประกอบด้วย การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ (Plan-P), การลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ (Do-D), การประเมินการทำงานว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้ (Check-C) และการนำข้อบกพร่องมาวางแผนการปฏิบัติการแก้ไขข้อบกพร่องแล้วลงมือแก้ไข (Action-A) โดยทำการศึกษาดังแต่เดือนพฤศจิกายน 2564 – เดือนกันยายน 2565 โดยมีกระบวนการดำเนินการแสดงดังตาราง 1

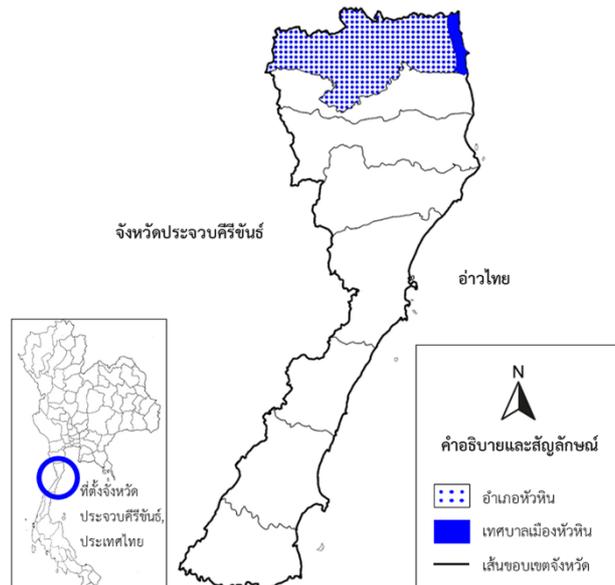
ขั้นตอน	กระบวนการดำเนินการ	Input	Process	Output
4	การพิจารณาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ	โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมือง ห้องเที่ยว สุขภาพดีวิถีใหม่ (เบื้องต้น)	การพิจารณาความสอดคล้องเหมาะสมของเกณฑ์การประเมินฯ ในสถานประกอบการ กิจการโดยผู้เชี่ยวชาญ	โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมฯ (เบื้องต้น) และปัจจัยสนับสนุนการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองห้องเที่ยว
5	ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity)	ปัจจัยสนับสนุนการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองห้องเที่ยว	การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาด้วยการตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (ค่าเฉลี่ยคะแนน IOC เท่ากับ 0.89)	ปัจจัยสนับสนุนฯ ที่มีความถูกต้องและสอดคล้องกับโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมฯ
6	กำหนดกลุ่มประชากร	ประชากรและ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือก	ศึกษาประเภทกลุ่มประชากรและ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือก	จำนวนประชากรและจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
7	การลงพื้นที่เพื่อทดสอบโมเดลฯ	โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมฯ และปัจจัยสนับสนุนฯ	ลงพื้นที่เพื่อทดลองใช้เกณฑ์การประเมินการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองห้องเที่ยว สุขภาพดีวิถีใหม่	ปัจจัยสนับสนุนการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองห้องเที่ยว
8	การปรับโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมฯ	โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมฯ และปัจจัยสนับสนุนฯ	พัฒนาโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมฯ	โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองห้องเที่ยว สุขภาพดีวิถีใหม่ ที่ผ่านการปรับแล้ว
9	การนำโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมฯ ไปใช้ในพื้นที่ศึกษา	โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองห้องเที่ยว สุขภาพดีวิถีใหม่ ที่ผ่านการปรับแล้ว	การเก็บข้อมูลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการที่พัก ที่กิน และที่เที่ยวนาน 2 ช่วง ได้แก่ ก่อนและหลังปฏิบัติการ	ชุดข้อมูลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการกิจการที่พัก ที่กิน และที่เที่ยวนาน
10	วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล	ชุดข้อมูลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการกิจการที่พัก ที่กิน และที่เที่ยวนาน	ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสถิติ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ร่วมกับข้อมูลเชิงพื้นที่	ผลการประเมินการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการกิจการที่พัก ที่กิน และที่เที่ยวนาน
11	สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา	ผลการประเมินการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการกิจการที่พัก ที่กิน และที่เที่ยวนาน	สรุปและอภิปรายผลการประเมินการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการกิจการในพื้นที่ศึกษา	ผลการประเมินเมืองห้องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ (เทศบาลเมืองหัวหิน)

พื้นที่ศึกษา

หัวหิน ตั้งอยู่บนชายฝั่งอ่าวไทย เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ภาพที่ 1) มีหาดทรายที่สวยงามแตกต่างจากที่อื่น มีกลุ่มหินกระจายอยู่ทั่วไป เป็นสถานที่ที่มีรีสอร์ตริมชายหาดที่มีชื่อเสียงระดับโลกแห่งแรกของประเทศไทยและได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาที่แห่งนี้เพื่อพักผ่อน โดยเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางยอดนิยมสำหรับการเที่ยวชมสถานที่พักผ่อนช่วงสุดสัปดาห์ของคนกรุงเทพฯ⁽¹⁶⁾ และหัวหินยังเป็น 1 ใน 10 สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมในประเทศไทยอีกด้วย⁽¹⁴⁾ โดยมีตำบลหัวหินและตำบลหนองแก เป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวเดินทางมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์⁽¹⁷⁾ โดยพื้นที่นี้จึงถูกเลือกให้เป็นพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่บริหารงานโดยเทศบาลเมืองหัวหิน มีพื้นที่ประมาณ 86.36 ตารางกิโลเมตร (53,975 ไร่)⁽¹⁸⁾ มีรีสอร์ตและโรงแรมชั้นนำ

มากมาย ซึ่งรองรับการท่องเที่ยวด้วยการคมนาคมสะดวก สร้างรายได้กว่า 42,000 ล้านบาทต่อปี ในปี พ.ศ. 2562

อย่างไรก็ตามจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ส่งผลให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ลดลงอย่างมาก โดยในปี พ.ศ. 2563 มูลค่ารายได้ลดลง 57% เหลือเพียงประมาณ 18,000 ล้านบาทต่อปี และในปี พ.ศ. 2564 ลดลง 76% เหลือเพียงประมาณ 10,000 ล้านบาทต่อปีเท่านั้น ซึ่งลดลงเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2562⁽¹⁹⁾ ดังนั้นเมืองหัวหินจึงเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ต้องพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยววิถีใหม่หลังการแพร่ระบาดเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเพราะเป็นเมืองท่องเที่ยวอันดับต้น ๆ ของประเทศ รวมทั้งมีศักยภาพในการศึกษารูปแบบการสร้างเมืองท่องเที่ยวที่มีความยืดหยุ่นในการฟื้นตัวอีกด้วย อันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์และพัฒนาเป็นโมเดลให้กับเมืองท่องเที่ยวอื่น ๆ ต่อไป

ภาพ 1 แผนที่เมืองหัวหิน

ประชากร

ในการศึกษานี้ พิจารณาปัจจัยด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการสำหรับเมืองท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงองค์ประกอบเมืองท่องเที่ยว 4 กลุ่ม คือ 1) สถานที่พัก 2) สถานที่กิน 3) สถานที่เที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และ 4) ระบบสาธารณูปโภค (ตุน้ำดื่มและระบบประปา) ในพื้นที่ตำบลหัวหินและตำบลหนองแก ประกอบด้วย

1. โรงแรม ที่มีจำนวนห้องพักน้อยกว่า 60 ห้อง, 60 – 200 ห้อง และตั้งแต่ 200 ห้องขึ้นไป
2. ตลาดสดที่มีการเปิดให้บริการทุกวันหรือบางวันตามกำหนด
3. ตลาดนัดที่มีการเปิดให้บริการบางวันหรือบางเวลา เป็นครั้งคราว
4. ร้านอาหารขนาดพื้นที่ไม่เกิน 200 ตร.ม. และขนาดพื้นที่เกินกว่า 200 ตร.ม.

5. อาหารริมบาทวิถี (Street food)

6. ร้านนวด/สปา สถานบริการด้านสุขภาพเพื่อดูแล เสริมสร้าง และฟื้นฟูสุขภาพ โดยมีบริการหลักคือการนวด
7. ชายหาดที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน
8. ระบบประปาที่ใช้ในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน
9. ตุน้ำดื่ม/ตุน้ำประปาของรัฐ ตุน้ำสำหรับให้บริการน้ำบริโภคแก่ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหัวหิน

กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษานี้ ได้ทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มองค์ประกอบของเมืองท่องเที่ยว โดยกำหนดจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมดในแต่ละกลุ่ม ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 รายละเอียดองค์ประกอบของภาคส่วนการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

องค์ประกอบของเมืองท่องเที่ยว	กลุ่มตัวอย่างแต่ละองค์ประกอบ	จำนวนทั้งหมด (แห่ง)	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจ (แห่ง)
สถานที่พัก (โรงแรม)	จำนวนห้องพักน้อยกว่า 60 ห้อง	25	16
	จำนวนห้องพัก 60 – 200 ห้อง	19	10
	จำนวนห้องพักตั้งแต่ 200 ห้องขึ้นไป	6	4
สถานที่กินอาหาร	ตลาดสด	3	3
	ตลาดนัด	7	7
	ร้านอาหาร	850	430
	ร้านอาหารริมบาทวิถี	1	1
สถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ	นวดเพื่อสุขภาพ / สปา	104	63
	ชายหาด	1	1
ระบบสาธารณูปโภค	ตุน้ำดื่ม	50	25
	ระบบประปา	5	5

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย มาตรฐานเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิธีใหม่ โดยผ่านกระบวนการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยประกอบไปด้วย งานวิจัย การประเมินรองรับมาตรฐาน ข้อมูลแผนยุทธศาสตร์ กฎหมาย การบริหารจัดการ การประเมินรับรองมาตรฐาน และกลไกการทำงาน best practice ที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการกิจการ ตลาดสด ตลาดนัด ร้านอาหาร อาหารริมบาทวิถี และระบบสาธารณสุขภาคฯ และการประเมินเมืองทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้การกำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของเมืองท่องเที่ยว ดำเนินการผ่านกระบวนการให้ความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่มีพื้นฐานและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องด้านสุขภาพ อนามัยสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว จำนวน 5 ท่าน ด้วยกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตามองค์ประกอบเมืองท่องเที่ยว ได้แก่ 1) สถานที่พัก 2) สถานที่กิน 3) สถานที่เที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และ 4) ระบบสาธารณสุขภาค (ตุน้ำดื่มและระบบประปา) โดยแบ่งรูปแบบการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการประเมินตนเอง (Self-Assessment) ดำเนินการ 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนปฏิบัติการ (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2565) และช่วงหลังปฏิบัติการ (กรกฎาคม - สิงหาคม 2565) เป็นการเก็บข้อมูลในกลุ่มสถานที่พัก สถานที่กิน สถานที่เที่ยว (ประเภทนวด/สปา)

2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการลงพื้นที่สำรวจ โดยดำเนินการ 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนปฏิบัติการ (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2565) และช่วงหลังปฏิบัติการ (กรกฎาคม - สิงหาคม 2565) เป็นการเก็บข้อมูลในกลุ่มสถานที่ท่องเที่ยวชายหาด และระบบสาธารณสุขภาค (ตุน้ำดื่มและระบบประปา)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการโดยนำชุดข้อมูลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ ที่พัก ที่กิน ที่เที่ยว และระบบสาธารณสุขภาค จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากเทศบาลเมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)⁽²⁰⁾ ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ (Percentage) และการหาค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนาโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีชีวิตใหม่ ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 โดยดำเนินการศึกษาในพื้นที่เทศบาลเมืองหัวหิน ทั้งในส่วนของการทดสอบโมเดลและการเก็บข้อมูลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการ ทั้งนี้ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม

1.1 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นแนวคิดของการปรับปรุงความยืดหยุ่นในการฟื้นตัวของเมืองท่องเที่ยว และการตั้งหลักของเมืองท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสภาวะอนามัยสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการศึกษาปัจจัยด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการเพื่อการฟื้นฟูเมืองท่องเที่ยวจึงได้รับการวิเคราะห์ด้วยมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเมืองท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ได้แก่

1) Healthy Food Market: แนวทางขององค์การอนามัยโลก เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในสถานที่ทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยการนำระบบ HACCP มาใช้ควบคู่กับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของตลาด⁽²¹⁾

2) Asian Ecotourism Standards for Accommodation (AEN): มาตรฐานของเอเชีย ที่พัฒนาขึ้นตามเกณฑ์ของเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับโลก (The Global Sustainable Tourism Criteria: GSTC) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมสำหรับบ้านพักและรีสอร์ท⁽²²⁾

3) ASEAN Green Hotel Standard: มาตรฐานในการส่งเสริมและดำเนินธุรกิจโรงแรมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในประเทศสมาชิกอาเซียน⁽²³⁾

4) COVID-19 Recommended Spa Guidelines: มาตรฐานของ ESPA ซึ่งเป็นผู้ให้บริการด้านสุขภาพและการออกกำลังกายที่ไม่ใช่ภาครัฐ ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานประกอบการสปาโดยอิงจากการทบทวนข้อมูลด้านสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ตั้งแต่การป้องกัน การปรับปรุงพนักงาน และสวัสดิการโดยรวมของผู้รับบริการ⁽²⁴⁾

5) Health and Safety Guidelines for Operating a Residential Establishment under the New Standard: มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อเป็นแนวทางด้านสุขภาพและความปลอดภัยสำหรับสถานประกอบการธุรกิจในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19⁽²⁵⁾

6) Amazing Thailand Safety and Health Administration (SHA): มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ประเทศไทย เพื่อยกระดับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของไทย เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการควบคุมโรค เพื่อป้องกัน และลดความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19⁽²⁶⁾

7) Thai Stop COVID+: แพลตฟอร์มมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ประเทศไทย เพื่อประเมินความปลอดภัยและมาตรการป้องกันในสถานที่ทำงานต่างๆ จากสถานการณ์โควิด-19⁽²⁷⁾

8) Clean food good taste: มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ประเทศไทย เพื่อให้ร้านอาหารถูกสุขลักษณะปราศจากการปนเปื้อนเชื้อโรค สารเคมี หรือโลหะหนัก รวมถึงความเสี่ยงต่อโรคที่เกิดจากอาหารและน้ำ⁽²⁸⁾

9) Green health hotel: มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางให้สถานประกอบการนำการประเมินตนเองไปปรับการรับรองในการยกระดับการพัฒนาชีวิตวิถีใหม่ในด้านสุขอนามัยที่เอื้อต่อสุขภาพ ของโรงแรมและรีสอร์ทในประเทศไทย⁽²⁹⁾

10) มาตรฐานสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพระดับสากล: มาตรฐานของกระทรวง

สาธารณสุข ประเทศไทย เพื่อยกระดับสปาไทยให้ มีมาตรฐานสามารถแข่งขันในระดับสากลได้⁽³⁰⁾

11) แนวทางการดำเนินงานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ: มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุข ประเทศไทย เพื่อเป็นแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสถานประกอบการด้านสุขภาพให้มีคุณภาพมาตรฐาน⁽³¹⁾

1.2 การพัฒนาโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม

จากแนวทางและมาตรการทั้งหลาย ได้นำมาใช้ในการจัดกลุ่มและระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อความยืดหยุ่นในการฟื้นตัวของเมืองท่องเที่ยว

กรณีสถานที่พัก สามารถพิจารณาได้เป็น 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) การป้องกันการแพร่ระบาด 2) การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมสุขภาพ และ 3) การจัดการความปลอดภัยและการส่งเสริมสุขภาพ

กรณีสถานที่กิน แบ่งออกเป็น 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) สุขอนามัยของสถานที่ 2) สุขอนามัยของอาหาร 3) สุขอนามัยของภาชนะบรรจุอุปกรณ์ 4) สุขอนามัยส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหาร 5) แมลงและพาหะนำโรค และ 6) การจัดการกรณีเกิดโรคระบาด

กรณีสถานที่ท่องเที่ยวประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการ 2) ผู้ให้บริการ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก และ 4) ความปลอดภัย

กรณีระบบสาธารณสุข ปุโศก ตู้น้ำดื่ม ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของตู้น้ำดื่มหยอดเหรียญ 2) สถานที่ตั้งและสภาพตู้น้ำดื่มหยอดเหรียญ 3) คุณภาพน้ำจากตู้น้ำดื่มหยอดเหรียญ และ 4) การบำรุงรักษาความสะอาด และระบบประปา ประกอบด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) แหล่งน้ำดิบ 2) ระบบประปา 3) การควบคุมการผลิตและการบำรุงรักษา

ระบบประปา 4) ปริมาณ แรงดัน และคุณภาพน้ำประปา และ 5) การบริหารกิจการระบบประปา

โดยมิติเหล่านี้เป็นแนวทางในการพัฒนาปัจจัยด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ เพื่อการฟื้นตัวเมืองท่องเที่ยวผ่านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาด้วยการตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC) เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมด้านต่าง ๆ พบว่าดัชนีชี้วัดมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 0.89 ซึ่งค่าการยอมรับนั้นต้องมีคะแนนตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จากนั้นแบบฟอร์มการประเมินถูกทดสอบการใช้กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทกับภาคส่วนต่าง ๆ ก่อนที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

1.3 เกณฑ์มาตรฐานเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่

มาตรฐานเมืองท่องเที่ยว สุขภาพดี วิถีใหม่ ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ เกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว เป็นเกณฑ์ขั้นต้นที่เมืองท่องเที่ยวควรตั้งเป้าที่จะดำเนินการเพื่อยกระดับให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีการจัดการที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี วิถีใหม่ โดยมีการพัฒนาเกณฑ์การประเมินมาตรฐานเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ ประกอบด้วย 3 มิติ 13 ตัวชี้วัด 40 ดัชนีชี้วัด คะแนนรวมทั้งหมด 58 คะแนน รายละเอียดแสดงดังตาราง 3

มิติที่ 1 การจัดการโครงสร้างพื้นฐาน (22 คะแนน) ประกอบด้วยแผนการจัดการโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ข้อมูลพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษ ความสะอาดในพื้นที่สาธารณะ ระบบการจัดการขยะที่ถูกสุขลักษณะ รวมถึงการมีสาธารณสุขปศุสัตว์ที่ครบถ้วน

มติที่ 2 การสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วม ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและความสะอาด (11 คะแนน) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในพื้นที่นั้น ๆ ในการดำเนินงาน

มติที่ 3 การจัดการและการตรวจสอบ ด้านสุขอนามัยและสุขาภิบาลของแหล่งท่องเที่ยว (25 คะแนน) การพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมทั้งที่พัก ที่กินและที่ท่องเที่ยวให้ถูกหลักสุขาภิบาล และปลอดภัย รายละเอียดแสดงดังตาราง 3

การรับรองมาตรฐาน แบ่งเกณฑ์การรับรองมาตรฐานออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับพื้นฐาน (คะแนนรวมในมติที่ 1 และ 2 ตั้งแต่ 26 คะแนนขึ้นไป) ระดับดี (คะแนนรวมในมติที่ 1 และ 2 ตั้งแต่ 26 คะแนนขึ้นไป และคะแนนในการประเมินมติที่ 3 ตั้งแต่ 12 – 19 คะแนน) และระดับดีมาก (คะแนนรวมในมติที่ 1 และ 2 ตั้งแต่ 26 คะแนนขึ้นไป และคะแนนในการประเมินมติที่ 3 ตั้งแต่ 20 คะแนน ขึ้นไป)

2. การประเมินเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดีวิถีใหม่ (เทศบาลเมืองหัวหิน) ภายใต้โมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดีวิถีใหม่

การประเมินการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองหัวหินประกอบไปด้วย 3 มิติ ได้แก่ มติที่ 1 การจัดการโครงสร้างพื้นฐาน มติที่ 2 การสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วม ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและความสะอาด และมติที่ 3 การจัดการและการตรวจสอบด้านสุขอนามัยและสุขาภิบาลของแหล่งท่องเที่ยว โดยดำเนินการ 2 ช่วง ช่วงที่ 1 เป็นการตรวจประเมินสถานการณ์เบื้องต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปฏิบัติการพัฒนาเมืองท่องเที่ยว และทำการตรวจประเมินช่วงที่ 2 เพื่อรับรองมาตรฐานเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ โดยผลการประเมินช่วงที่

1 พบว่า เทศบาลเมืองหัวหินผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับพื้นฐาน และการประเมินช่วงที่ 2 พบว่า เทศบาลเมืองหัวหินผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับดี ซึ่งเป็นระดับที่สูงขึ้น (ตาราง 3) โดยรายละเอียดผลการประเมินในครั้งที่ 2 ของกลุ่มสถานประกอบการกิจการที่พัก ที่กิน ที่เที่ยว และระบบสาธารณสุขปภคมีดังนี้

2.1 ผลการตรวจประเมินรับรองมาตรฐานสถานประกอบการโรงแรม/ที่พัก พบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 23 แห่ง (ร้อยละ 76.67) คิดเป็น 3 คะแนน

2.2 ผลการตรวจประเมินรับรองมาตรฐานสถานประกอบการด้านอาหาร พบว่าร้านอาหารผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 239 แห่ง (ร้อยละ 55.58) คิดเป็น 2 คะแนน ตลาดสดผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 2 แห่ง (ร้อยละ 66.67) คิดเป็น 2 คะแนน ตลาดนัดผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 0 แห่ง (ร้อยละ 0.00) คิดเป็น 0 คะแนน และอาหารริมบาทวิถีผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 1 แห่ง (ร้อยละ 100.00) คิดเป็น 3 คะแนน

2.3 ผลการตรวจประเมินรับรองมาตรฐานสถานประกอบการประเภทนวด/สปา และสถานที่ท่องเที่ยวชายหาด พบว่าสถานประกอบการประเภทนวด/สปาผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 48 แห่ง (ร้อยละ 76.19) คิดเป็น 3 คะแนน และสถานประกอบการประเภทสถานที่ท่องเที่ยวชายหาด ผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 0 แห่ง (ร้อยละ 0.00) คิดเป็น 0 คะแนน

2.4 ผลการตรวจประเมินรับรองมาตรฐานในระบบสาธารณสุขปภค พบว่าตู้น้ำดื่มผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 0 แห่ง (ร้อยละ 0.00) คิดเป็น 0 คะแนน และระบบประปาท้องถิ่น พบว่าการจัดการอยู่ในเกณฑ์ที่ดีจำนวน 5 แห่ง และมีคะแนนเฉลี่ย 3.40 คะแนน คิดเป็น 2 คะแนน

ตาราง 3 ผลการประเมินเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ ของเทศบาลเมืองหัวหิน

มิติ	ดัชนี	คะแนนเต็ม	คะแนนประเมิน	
			ช่วงที่ 1	ช่วงที่ 2
มิติที่ 1 การจัดการ โครงสร้างพื้นฐาน	1.1. แผนการจัดการโครงสร้างพื้นฐานของเมือง	4	4	4
	1.2. ทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษ	7	4	5
	1.3. ความสะอาดในพื้นที่สาธารณะ	7	6	6
	1.4. การบริการด้านสาธารณูปโภค (ระบบประปา)	4	2	2
	รวม	22	16	17
มิติที่ 2 การสร้าง การรับรู้และการมี ส่วนร่วม ด้านการ รักษาสิ่งแวดล้อม และความสะอาด	2.1. การรับรู้และการมีส่วนร่วม ของหน่วยงานภาครัฐ	2	2	2
	2.2. การรับรู้และการมีส่วนร่วม ของประชาชนในท้องถิ่น	3	3	3
	2.3. การรับรู้และการมีส่วนร่วม ของนักท่องเที่ยว	1	1	1
	2.4. การรับรู้และการมีส่วนร่วม ของผู้ให้บริการแหล่งท่องเที่ยว	2	2	2
	2.5. การจัดการความเสี่ยงในการรับมือภาวะฉุกเฉินด้าน สุขอนามัยและภัยธรรมชาติ	3	3	3
รวม	11	11	11	
มิติที่ 3 การจัดการ และการตรวจสอบ ด้านสุขอนามัยและ สุขาภิบาลของแหล่ง ท่องเที่ยว	3.1. การจัดการและตรวจสอบสถานประกอบกิจการประเภท โรงแรม/ที่พัก	3	3	3
	3.2. การจัดการและตรวจสอบสถานประกอบกิจการด้านอาหาร	12	1	7
	3.3. การจัดการและตรวจสอบสถานประกอบกิจการประเภท นวด/สปา และสถานที่ท่องเที่ยวชายหาด	6	3	3
	3.4. การจัดการและตรวจสอบคุณภาพน้ำดื่ม	4	0	0
รวม	25	7	13	

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ มุ่งเน้นการจัดการและพัฒนาสถานประกอบกิจการ ได้แก่ ที่พัก ที่กิน (ร้านอาหาร/ตลาดสด/ตลาดนัด/อาหารริมบาทวิถี) ที่เที่ยว (ร้านนวดสปาและชายหาด) ให้เป็นไปตามมาตรฐานด้านสุขาภิบาลและความปลอดภัย เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเมืองท่องเที่ยวของประเทศให้เป็นเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี ประชาชนและนักท่องเที่ยวปลอดภัย โดยผ่านกระบวนการปฏิบัติการประเมินมาตรฐานซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้มี

การพัฒนาเกณฑ์การประเมินมาตรฐานเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ ประกอบด้วย 3 มิติ 13 ปัจจัยประกอบ ดังนี้ มิติที่ 1 การจัดการโครงสร้างพื้นฐาน (แผนการจัดการโครงสร้างพื้นฐานของเมือง, ทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษ, ความสะอาดในพื้นที่สาธารณะ และการบริการด้านสาธารณูปโภค) มิติที่ 2 การสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและความสะอาด (การรับรู้และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ, การรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น, การรับรู้และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว, การรับรู้และการมีส่วนร่วมของผู้

ให้บริการแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการความเสี่ยง ในการรับมือภาวะฉุกเฉินด้านสุขอนามัยและภัยธรรมชาติ) และมีมติที่ 3 การจัดการและการตรวจสอบ ด้านสุขอนามัยและสุขาภิบาลของแหล่งท่องเที่ยว (การจัดการและตรวจสอบสถานประกอบการ ประเภทโรงแรม/ที่พัก, การจัดการและตรวจสอบ สถานประกอบการด้านอาหาร, การจัดการและ ตรวจสอบสถานประกอบการประเภทนวด/สปา และสถานที่ท่องเที่ยวชายหาด และการจัดการและ ตรวจสอบคุณภาพน้ำดื่ม)

2. ผลการประเมินเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ ของเทศบาลเมืองหัวหินหลังการทำวิจัย พบว่า เทศบาลเมืองหัวหินเป็นเทศบาลนำร่องของ โครงการโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมือง ท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ และมีการประเมินด้วย เกณฑ์มาตรฐานเมืองท่องเที่ยว สุขภาพดี วิถีใหม่ ผล การประเมินช่วงหลังปฏิบัติการพัฒนาอยู่ในระดับดี โดยในมติที่ 1 การจัดการโครงสร้างพื้นฐาน ได้คะแนน 17 คะแนน จากคะแนนเต็ม 22 คะแนน มติที่ 2 การ สร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วม ด้านการรักษา สิ่งแวดล้อมและความสะอาด ได้ 11 คะแนนเต็ม และ มติที่ 3 การจัดการและการตรวจสอบด้านสุขอนามัย และสุขาภิบาลของแหล่งท่องเที่ยว ได้ 13 จากคะแนน เต็ม 25 คะแนน

3. ผลการประเมินการจัดการการเป็นเมือง ท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ ของเทศบาลเมืองหัวหิน ภายหลังการปฏิบัติการพัฒนาเมืองและสถาน ประกอบการ พบว่าผ่านเกณฑ์ในระดับดี โดยในการ ประเมินมติที่ 3 การจัดการและการตรวจสอบด้าน สุขอนามัยและสุขาภิบาลของแหล่งท่องเที่ยว สามารถ สรุปรายประเภทสถานประกอบการดังนี้ สถาน ประกอบกิจการด้านโรงแรม/ที่พัก ได้รับคะแนนใน มาตรการด้านปัจจัยการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม

และส่งเสริมสุขภาพ น้อยที่สุดจากทั้งหมด 3 ด้าน, สถานประกอบการกิจการด้านอาหาร ได้รับคะแนนใน ด้านปัจจัยสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหาร น้อยที่สุดจากทั้งหมด 6 ด้าน, สถานประกอบการ ประเภทนวด/สปา ได้รับคะแนนในมาตรการด้าน ปัจจัยความปลอดภัย น้อยที่สุดจากทั้งหมด 4 ด้าน, สถานที่ท่องเที่ยวชายหาด ได้รับคะแนนมาตรการด้าน ปัจจัยการสุขาภิบาล น้อยที่สุดจากทั้งหมด 5 ด้าน และตู้น้ำดื่ม ได้รับคะแนนด้านปัจจัยการบำรุงรักษา ความสะอาด น้อยที่สุดจากทั้งหมด 4 ด้าน

การอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการประเมินมาตรฐานเมืองท่องเที่ยว สุขภาพดี วิถีใหม่ ของเมืองหัวหินช่วงที่ 2 ซึ่งเป็นการ รับรองมาตรฐานนั้นอยู่ในระดับที่ดี เป็นระดับที่สูงขึ้น กว่าช่วงก่อนการปฏิบัติการพัฒนา โดยคะแนนที่เพิ่ม ขึ้นมาจากมติที่ 3 การจัดการและการตรวจสอบด้าน สุขอนามัยและสุขาภิบาลของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น กลไกการพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมขององค์ประกอบ ต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว โดยภาคส่วนการท่องเที่ยว ร่วมกับเทศบาลเมืองหัวหินที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย และกลยุทธ์ในการพัฒนาและพื้นตัวของเมือง จึงมี ความสำคัญและเป็นประเด็นเร่งด่วนในการพัฒนาสู่ การเป็นเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดีวิถีใหม่⁽⁹⁾

2. ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่องค์ประกอบ ต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวของเมืองได้คะแนนต่ำ ส่วน ใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการจัดการน้ำ สุขาภิบาล และสุขอนามัย ดังนั้นจึงเป็นประเด็นความ ท้าทายของเมืองท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจัยดังกล่าว เป็นปัจจัยประกอบที่สำคัญในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน⁽³²⁾ และเป็นปัจจัยที่สอดคล้อง กับมาตรฐาน Amazing Thailand Safety and Health Administration (SHA) ⁽²⁶⁾ ดังนั้นการพัฒนาการ

ท้องถิ่นควรนำไปสู่การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านน้ำและสุขาภิบาลโดยรวม⁽³³⁾ เพื่อการมุ่งสู่เมืองท้องถิ่นที่มีความยืดหยุ่นในการฟื้นฟูในตัวในสถานการณ์วิกฤติด้านสุขภาพและการระบาดของโรคได้ เนื่องจากเมื่อเมืองมีความยืดหยุ่นมากขึ้นผลกระทบด้านเศรษฐกิจจะลดลง⁽³⁴⁾

3. ผลการศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวชายหาดซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว ประเภทแหล่งท่องเที่ยวสาธารณะ ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน โดยคิดเป็นร้อยละ 0.00 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการลงพื้นที่สำรวจ พบว่าประเด็นความทับซ้อนของการบริหารจัดการร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ส่งผลต่อการควบคุมและกำกับดูแลกิจกรรมบริเวณโดยรอบ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ ตามมิติต่าง ๆ ในการพัฒนาหรือประเมินสถานประกอบการต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมถึงระบบสาธารณสุขปึกอกให้ เป็นไปตามมาตรฐานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม

1.2 การพัฒนาสถานประกอบการกิจการด้านโรงแรม/ที่พัก ควรมุ่งเน้นปัจจัยด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมสุขภาพ อันประกอบด้วย การจัดการคุณภาพน้ำในสระว่ายน้ำ การจัดการคุณภาพน้ำทิ้ง และสุขาภิบาลด้านอาหาร การสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับบุคลากรในด้านการ

จัดการขยะมูลฝอยและ การจัดเตรียมเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยบริเวณสระว่ายน้ำ

1.3 การพัฒนาสถานประกอบการกิจการด้านอาหาร ควรมุ่งเน้นปัจจัยด้านสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหาร โดยจัดให้มีการสนับสนุนองค์ความรู้สุขาภิบาลอาหารให้กับผู้ประกอบการและผู้สัมผัสอาหาร และส่งเสริมการตรวจสุขภาพประจำปี

1.4 การพัฒนาสถานประกอบการกิจการประเภทนวด/สปา ควรมุ่งเน้นปัจจัยด้านความปลอดภัย โดยจัดให้มีการสนับสนุนองค์ความรู้ในการให้บริการและใช้งานอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องอย่างปลอดภัย มีการบำรุงรักษาเครื่องมือ จัดเตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาล การจัดการสถานที่ให้ปลอดภัยจากการเกิดอุบัติเหตุ มีระบบสุขาภิบาลที่ดี และมีระบบคัดกรองความเสี่ยงของผู้เข้ารับบริการ

1.5 การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวชายหาด ควรมุ่งเน้นปัจจัยด้านการสุขาภิบาล โดยจัดให้มีระบบการรวบรวมขยะมูลฝอย ส้วมสาธารณะที่เหมาะสมเพียงพอ และถูกสุขลักษณะ

1.6 การพัฒนาระบบสาธารณสุขปึกอก ต้นน้ำดื่ม ควรมุ่งเน้นปัจจัยด้านการบำรุงรักษาความสะอาด โดยจัดให้มีมาตรการในการทำความสะอาดถังเก็บน้ำ และการดูแลระบบกรองน้ำอย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดำเนินงานของภาครัฐของสถานประกอบการ โดยต้องสร้างกลไกภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกันที่เข้มแข็ง ให้ครอบคลุมถึงสถานประกอบการรายย่อย เพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมต่อการจัดการของภาครัฐ และสามารถรับรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองได้อย่างทั่วถึง

2.2 ควรบูรณาการการกำกับ ติดตาม ดูแล เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำกับดูแล เพื่อลดความทับซ้อนในการดำเนินการ ตรวจสอบ กำกับดูแล และลดความสับสนของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ

2.3 ควรมีมาตรการส่งเสริมให้มีการออก ข้อบัญญัติท้องถิ่นที่สามารถกำกับดูแลสถานประกอบกิจการต่าง ๆ ให้มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน

3. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวหรือประชาชนในพื้นที่ เพื่อประเมินประสิทธิผลโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมสู่เมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่

3.2 ควรนำโมเดลการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยวสุขภาพดี วิถีใหม่ ไปขยายผลทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น เพื่อประเมินคุณภาพโมเดลดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- World Health Organization. Timeline: WHO's COVID-19 response [ออนไลน์]. 2020 [เข้าถึงได้จาก [http://: https://bit.ly/3LOgius](http://:https://bit.ly/3LOgius)]
- United Nations. COVID-19 in an urban world [ออนไลน์]. 2020 [เข้าถึงได้จาก [http://: https://bit.ly/40y2gBi](http://:https://bit.ly/40y2gBi)]
- Shao Y, Hu Z, Luo M, Huo T, Zhao Q. What is the policy focus for tourism recovery after the outbreak of COVID-19? A co-word analysis. *Current Issues in Tourism*. 2021;24(7):899-904.
- Khalid U, Okafor LE, Burzynska K. Does the size of the tourism sector influence the economic policy response to the COVID-19 pandemic? *Current Issues in Tourism*. 2021;24(19):2801-20.
- World Tourism Organization. INTERNATIONAL TOURIST NUMBERS COULD FALL 60-80% IN 2020 [ออนไลน์]. 2020 [เข้าถึงได้จาก [http://: https://bit.ly/3TZWY1](http://:https://bit.ly/3TZWY1)]
- Ritchie BW. Chaos, crises and disasters: a strategic approach to crisis management in the tourism industry. *Tourism Management*. 2004;25(6):669-83.
- Williams AM, Baláz V. Tourism Risk and Uncertainty: Theoretical Reflections. *Journal of Travel Research*. 2014;54(3):271-87.
- Hudson S, Ritchie B, Timur S. Measuring destination competitiveness: an empirical study of Canadian ski resorts. *Tourism and Hospitality Planning & Development*. 2004;1(1):79-94.
- Sigala M. Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *Journal of Business Research*. 2020;117:312-21.
- Denyer D. Organizational Resilience: A summary of academic evidence, business insights and new thinking. *BSI and Cranfield School of Management*. 2017:8-25.
- Supardi S, Hadi S. New Perspective on the Resilience of SMEs Proactive, Adaptive, Reactive from Business Turbulence: A Systematic Review. *Xi'an Jianzhu Keji Daxue Xuebao/Journal of Xi'an University of Architecture & Technology*. 2020;Volume XII:4068-76.
- World Travel & Tourism Council (WTTC). Key highlights – economic impact of cities 2019 [ออนไลน์]. 2020 [เข้าถึงได้จาก [http://: https://wttc.org/Research/Economic-Impact](http://:https://wttc.org/Research/Economic-Impact)]
- Zheng D, Luo Q, Ritchie BW. Afraid to travel after COVID-19? Self-protection, coping and resilience against pandemic 'travel fear'. *Tourism Management*. 2021;83:104261.

14. Brand inside. Songkran encourages Airbnb bookings in Thailand to grow by 20%, spending 154 million baht [ออนไลน์]. 2018 [เข้าถึงได้จาก [http://: https://brandinside.asia/songkran-fest-airbnb-growth/](http://https://brandinside.asia/songkran-fest-airbnb-growth/)]
15. Deming WE. Out of the crisis. Cambridge, Mass.: Massachusetts Institute of Technology, Center for Advanced Engineering Study Cambridge, Mass.; 1986
16. Greg Rodgers. Thailand's Top 10 Beach Destinations [ออนไลน์]. 2019 [เข้าถึงได้จาก [http://: https://www.tripsavvy.com/top-thailand-beach-destinations-1658351](http://https://www.tripsavvy.com/top-thailand-beach-destinations-1658351)]
17. Tourism Authority of Thailand. 10 cool things... worth visiting Prachuap Khiri Khan Province [ออนไลน์]. 2020 [เข้าถึงได้จาก <http://: https://bit.ly/40fdXwU>]
18. Hua Hin Municipality. Hua Hin Municipality [ออนไลน์]. 2010 [เข้าถึงได้จาก <http://: https://www.huahin.go.th/new/frontpage>]
19. Ministry of Tourism & Sports. Annual tourism statistics [ออนไลน์]. 2023 [เข้าถึงได้จาก http://: https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411]
20. ชุติศรี วงศ์รัตน์. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2534
21. World Health Organization. A guide to healthy food markets.: World Health Organization; 2006
22. Asian Ecotourism Network. Asian Ecotourism Standard for Accommodations (AESA) [ออนไลน์]. 2019 [เข้าถึงได้จาก <http://: https://www.asianecotourism.org/ecotourism-standard>]
23. ASEAN. ASEAN Green Hotel Standard [ออนไลน์]. 2006 [เข้าถึงได้จาก <http://: https://bit.ly/42IXjmm>]
24. ESPA. SPA GUIDELINES COVID-192020
25. Republic of the Philippines Department of Tourism. Health and Safety Guidelines [ออนไลน์]. 2020 [เข้าถึงได้จาก <http://: http://www.tourism.gov.ph/healthandsafetyguidelinesnewnormal.aspx>]
26. Tourism Authority of Thailand. Amazing Thailand Safety and Health Administration (SHA) [ออนไลน์]. 2020 [เข้าถึงได้จาก <http://: https://web.thailandsha.com/about/details>]
27. Ministry of Public Health. THAI STOP COVID+ [ออนไลน์]. Department of Health; 2021 [เข้าถึงได้จาก <http://: https://stopcovid.anamai.moph.go.th/webapp/>]
28. Ministry of Public Health. Clean Food Good Taste. In: Health Do, editor. 2021.
29. Ministry of Public Health. GREEN Health Hotel [ออนไลน์]. 2021 [เข้าถึงได้จาก <http://: https://ghh.anamai.moph.go.th/>]
30. Ministry of Public Health. Health Service Standards for Oversea Establishment. In: Support DoHS, editor. 2017.
31. Ministry of Public Health. Guidelines for the implementation of health establishments2018
32. Loehr J, Dwipayanti NMU, Nastiti A, Powell B, Hadwen W, Johnson H. Safer destinations, healthier staff and happier tourists: Opportunities for inclusive water, sanitation and hygiene in tourism. *Tourism Management Perspectives*. 2021;40:100883.
33. Wall G, Mathieson A. Tourism: change, impacts, and opportunities: Pearson Education; 2006
34. Okafor L, Khalid U, Gopalan S. COVID-19 economic policy response, resilience and tourism recovery. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*. 2022;3(2):100073.